

Školní zahrady ZŠ a MŠ v Regionu HANÁ

Prezentace 2

TVORBA A REALIZACE ZAHRADY

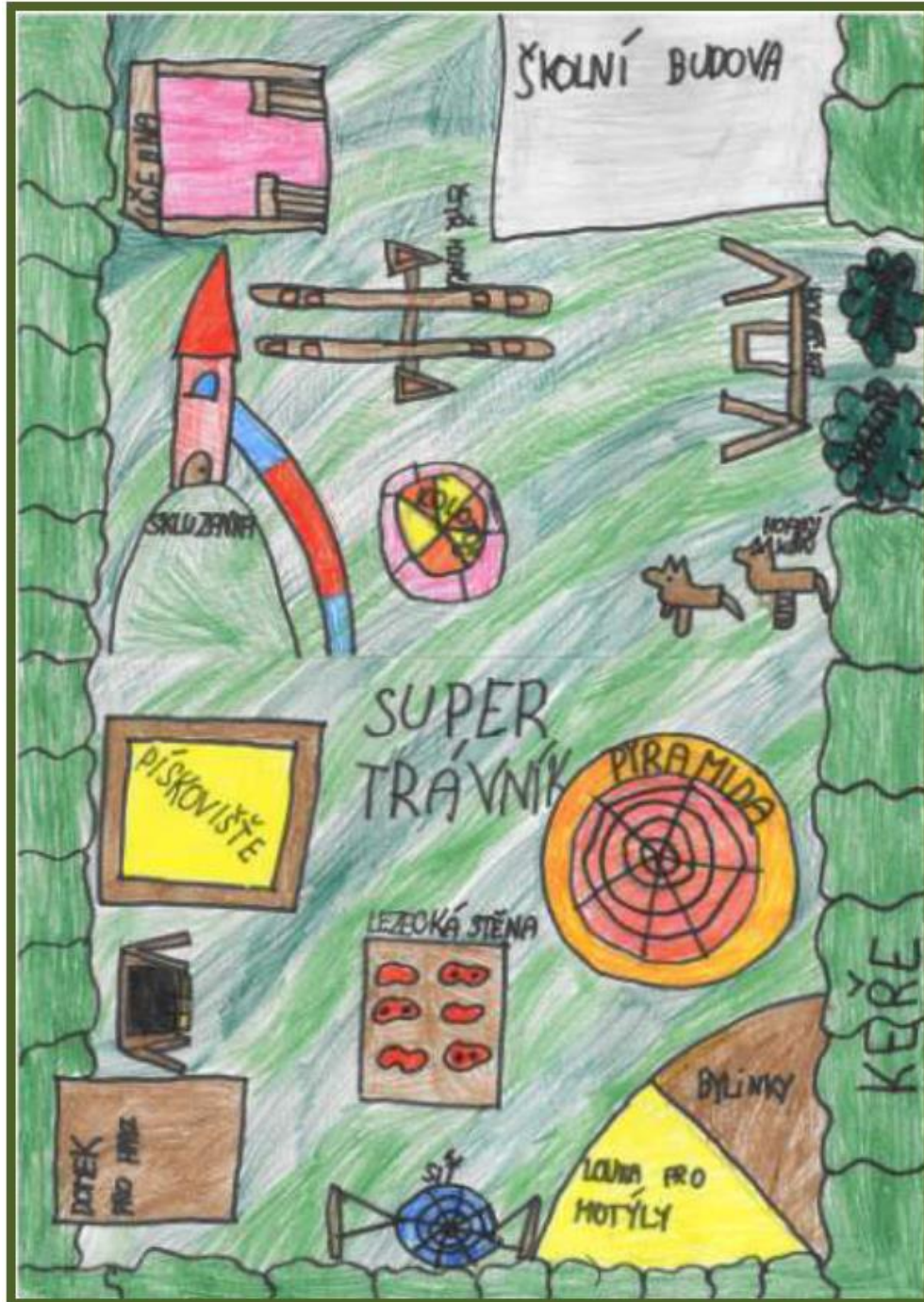
Ing. Jaroslav Brzák

Ing. Radmila Fingerová

Ing. Arch. Veronika Zahrádková

OBSAH Prezentace 2:

- A) Zadání
- B) Projekční fáze
- C) Realizace – prvky zahrady
- D) Údržba
- E) Užívání – výuka, edukativní funkce zahrady

A) Zadání

1. Zadání projektu školní zahrady (Hledání opovědí na otázky PROČ?)
  - PROČ vytvářet přírodní školní zahrady?
  - Proč chci vytvořit zahradu?
  - K čemu všemu má sloužit?
(pouze pro školní zařízení, pro veřejnost)
  - Co od prostoru očekávám?
  - Proč chci do projektu zapojit rodiče, děti?

2. Hledání odpovědí na otázku JAK?

- a) Definování cílů, které má zahrada plnit
- b) Způsoby tvorby projektu a jeho projednání
- c) Způsoby realizace
- d) Způsob a intenzita údržby zahrady, využití zahrady

3. Jasně definování cíle, ke kterému bychom měli dojít

- Zásadní je význam kvalitního zadání
- Stanovení odpovědností, kontaktů, vedoucího týmu

4. Stanovení harmonogramu – jak časově a jakými kroky dojdu k realizaci vysněného cíle?

B) Projekční fáze

- Cílem je zpracování projektu
  - Varianta A – projekt je konzultován s investorem
  - Varianta B – projekt je konzultován s investorem a pedagogy školy
  - Varianta C – projekt je konzultován s investorem, pedagogy, rodiči a dětmi
- Zapojení veřejnosti – vhodné
- Výhody a úskalí jednotlivých postupů tvorby projektu
- Zapojení facilitátora – plánovací schůzky a projednání
- Vtažení do procesu dětí jako uživatelů
- Tradiční x netradiční metody
  - Co na stávající zahradě oceňuji
  - Co nám chybí
  - Co bychom chtěli
  - Pocitová mapa – Jaké pocity má splňovat nově navržené místo
  - Co by o sobě místo řeklo kdyby umělo mluvit...
  - Dokumentace proměny dětmi (deník zahrady)

PROČ BYCH CHTĚLA V BLÍSKOSTI ŠKOLY ŠKOLNÍ ZAHRADU

Na školní zahradě bych chtěla venkovní učebnu.
Mohl bychom se tam učít některé předměty venku
např. přírodovědu a u toho pozorovat hmyzí hotel.
Nebo také angličtinu a při tom se naučit nová
slovíčka ze školní zahrady. Potom bych tam chtěla na
zahradě ovocní stromy, lavičky, houpačky, hordereckou
stěnu, skluzavku a slad na bráčky, aby mohli chodit
ven děti ze školní družiny relaxovat.

1. Zahrada je blbě
2. Je tam málo věcí
3. ~~X~~ Chceme kolotoč a venkovní učebnu
4. domek na stromě a pískovičky
5. Zahradku a jídelnu na zahradě
6. lavičky v lesíku
7. ovocní stromy
8. trampolína
9. hotel pro hmyz
10. lezecká stěna
11. rybník
12. lavička

14.1. 2015

Stará zahrada -

1. Stará byla smušná.
2. Nebylo tam moc prolézaček -
skluzavka byla poškozená!
3. Byla tam nuda.

Nová zahrada -

1. Bude více zábavná.
2. Budeme trávit více času venku.
3. Mohlo by díky nové zahradě chodit
více dětí do Š. D.

Na nové zahradě bychom chtěli:

1. Jezírko, prolézačky
2. Učebnu, pískoviště
3. Ovocní stromy, lavičku

- Zapojení různých relevantních osob (např. místní umělec, řezbář, spec. pedagog apod., družinářka, pedagog EVVO, dodavatel - realizátor, atd..)
- Reflexe historie zahrady, stromů
- Postupovat od hrubého návrhu k detailům a jednotlivým prvkům
- Ze všeho provádět písemné výstupy, záznam z projednání
- Informační stránka – web, osvěta, zpravodaj
- Zapojení do budování a proměny zahrady stmelí lidi, poznají se, začnou spolu komunikovat, vzájemně si rozumět
- Vyvarovat se šablonovitého přístupu, uniformity

Principy, postupy, úlohy plánování a projektu

- Zahrada musí mít celkovou koncepci, která se odvíjí od budovy a respektuje širší okolí
- Základní principy tvorby zahrady
- Hlavní idea zahrady, motiv, příběh
- Velký význam názvu zahrady a základního motivu – zapojení dětí, rodičů
- Zahrada má být také krásná a harmonická
- Význam názvu zahrady,
- Jedinečnosti zahrady
- Hrubé prostorové – kompoziční rozčlenění
- Prostorové horizontálně i vertikálně
- Funkční členění, provozní vazby

- Dodržování zásad tvorby zahrad, např. :
  - Definování základní koncepce
  - Poměr volných ploch a ploch zastavěných, ploch záhonů
  - Proměnlivost zahradní kompozice v prostoru a čase
  - Světlo a stín v zahradním prostředí (ideální je boční osvětlení, ...)
  - Při pohledu ve směru - malý kontrast
  - Při pohledu proti slunci - oslunění– vržené stíny nejsou z místa pozorování vidět
  - Ranní a odpolední scenerie
  - Jarní, letní, podzimní a zimní aspekt

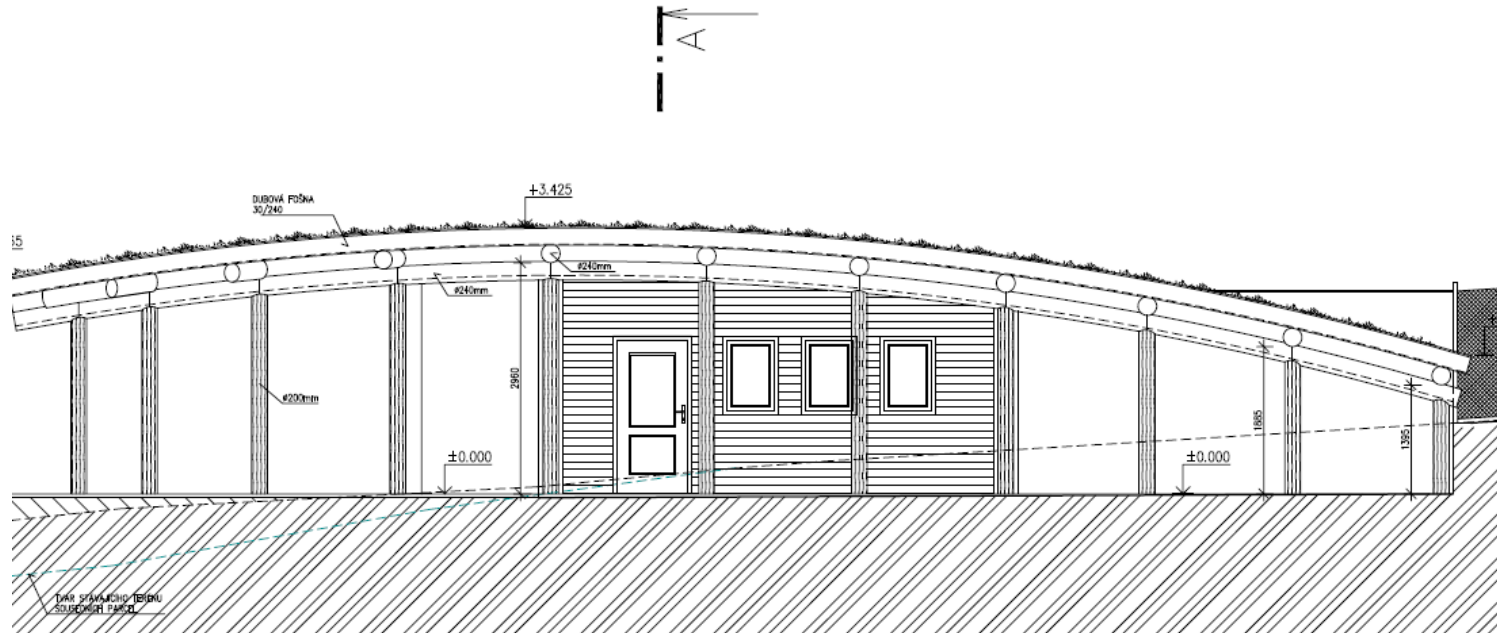
- Základní funkční zásady
  - Snadná údržby trávnickových ploch (ucelené plochy)
  - Místa na slunci a ve stínu
  - Využívání dešťové vody na zálivku
  - Význam volné plochy a stromů
    - Důležité je ponechat dětem také volnost pohybu, nezaplnit vše rozmanitými vzdělávacími prvky
    - Důležité je vážit si stávajících stromů
    - Nezapomenout na význam ovocného stromu pro člověka i pro krajinu....
  - Bezpečný pohyb dětí
  - Přehlednost, kontrola, možnost dozor
  - Funkční rozmístění edukativních prvků
  - Užívání více skupinami v jednom čase
  - Hygiena

C) Realizace – prvky zahrady

- Způsob realizace:
  - dodavatelsky x zapojením veřejnosti, vlastními silami (nebo kombinace obojího)
  - nutné zajistit odborný dozor
  - rozdělit pracovníky do skupin pod velením odborníků
- Jednotlivé prvky zahrady
  - Stavební
  - Vegetační
  - Funkční, výukové, edukativní
  - Hrací prvky
- Stavební řízení (prvky vyžadující stavební povolení, ohlášení, bez omezení)
- Splnění norem, bezpečnost, certifikace

Vazba na stavební zákon

- Prvky vhodné do školních zahrad, vyžadující **stavební povolení** nebo **ohlášení**:
  - Venkovní učebny
  - Přístřešky s extensivní střešní zahradou
  - Přírodní jezírka

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Prvky vyžadující stavební povolení nebo ohlášení

Vazba na další zákony, normy, vyhlášky

- Herní prvky, dopadové plochy
  - Typizované, certifikované herní prvky (certifikace typu)
  - Dokumentace od výrobce – věková kategorie, dopadové plochy)
  - Atypické – originální herní prvky – certifikace (certifikát o shodě – nepřenositelný, na místě až po realizaci)
  - Spolupráce s certifikační autoritou
  - Náročnější proces než nákup typizovaného prvku, ale není nereálný (certifikace prvku cca 5 tis. Kč)
  - Možnost výroby prvků svépomocí
- Certifikace se opírá o legislativu:
  - Zákon č. 22/1997 Sb. v platném znění, o technických požadavcích na výrobky.
  - Nařízení vlády č. 173/1997 Sb. v platném znění stanovuje vybrané výrobky k posuzování shody.
  - Norma ČSN EN 1176 - základní technická norma pro zařízení dětských hřišť, stanovuje bezpečnostní požadavky a zkušební metody.

- Certifikované musí být objekty kvalifikované dle normy ČSN EN 1176-1 jako Herní prvek
- Herní prvek dle ČSN EN 1176-1:
„Zařízení a konstrukce vč. componentů a konstrukčních prvků, se kterými nebo na kterých si děti mohou hrát venku nebo uvnitř, ať už individuálně nebo ve skupinách, podle svých vlastních pravidel či z vlastních důvodů ke hraní, jež se mohou kdykoliv změnit“
- Co není herní prvek:
  - hračky
  - typizovaný mobiliář (lavičky, lampy či odpadkové koše)
  - umělecké objekty (sochy)
  - vegetační prvky (rostliny a dřeviny rostoucí na území zahrady či hřiště
  - stavby z prutů
  - volně ložené větve či špalky
  - Pískoviště

Prvky vyžadující dodržení norem – herní prvky

Prvky vyžadující dodržení norem – herní prvky

Prvky vyžadující dodržení norem – pískoviště

- Pískoviště – hygienické požadavky

- Provozovatel je povinen zajistit, aby písek užívaný ke hrám dětí v pískovištích nebyl mikrobiálně, chemicky a parazitárně znečištěn nad hygienické limity stanovené vyhláškou.
- V provozním řádu musí provozovatel uvést podmínky provozu hrací plochy s pískovištěm, režim údržby a způsob zajištění stanovených hygienických limitů. Součástí provozního řádu má být doklad o tom, že písek určený pro venkovní hrací plochy s pískovištěm neobsahuje chemické látky v takovém množství, které by mohlo být zdrojem zdravotního rizika.
- Stavební řešení hracích ploch není legislativně upraveno. Pouze se doporučuje: oplocení hrací plochy, vhodné zakrytí pískoviště, pravidelné prohrabování písku, pravidelná obměna písku v pískovištích, písek od dodavatele s dokladem vyhovujícím požadavkům vyhlášky o obsahu chemických látek v písku.

- Legislativa k hygienickým požadavkům na venkovní plochy:
  - § 13 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
  - Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých
  - Vyhláška č. 238/2011 Sb., o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch, ve znění pozdějších předpisů (změna ve vyhlášce 97/2014 Sb.).
- Vybrané teze z výše uvedených legislativních norem:
  - Nezastavěná plocha u zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku, určená pro pobyt a hry včetně travnaté plochy, musí činit nejméně 4 m² na jedno dítě. Pozemek musí být oplocen z důvodu ochrany zdraví a zajištění bezpečnosti žáků.

- Vybrané teze z výše uvedených legislativních norem:
  - Nezastavěná plocha u zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku, určená pro pobyt a hry včetně travnaté plochy, musí činit nejméně 4 m² na jedno dítě.
  - Pozemek musí být oplocen z důvodu ochrany zdraví a zajištění bezpečnosti žáků.
  - Zařízení a provozovny základního vzdělávání musí mít k dispozici zpevněnou a travnatou plochu pro pobyt žáků o přestávce, dále plochu pro tělovýchovu a sport.
  - Pozemek musí být oplocen z důvodu ochrany zdraví a zajištění bezpečnosti žáků.

- Dešťová voda
  - Využívání pro hru dětí se nedoporučuje
  - Využití pro zálivku - pokud s touto vodou nepřichází do styku dětská pokožka a voda není rozstříkována
  - Pro herní prvky je potřeba používat pitnou vodu

- Výpěstky ze školních zahrad
  - Děti mohou jíst za předpokladu, že jsou tyto výpěstky (např. ovoce, zelenina, byliny apod.) řádně omyté v pitné vodě
  - Lze využít i ve školní kuchyni i jídelně
- Brouzdaliště či bazén
  - Složitější, konzultace s KHS

Jednotlivé prvky školních zahrad

Přírodní prvky:

- Trávníkové porosty (květinové louky,....)
- Zvýšené bylinkové a zeleninové záhony
- Arboretum – výuka dřevin
- Bylinky, léčivky, užitkové rostliny
- Vrbové domečky, prolézačky
- Lesní zákoutí
- Ovocné sady
- Zvířecí koutky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Přírodní prvky

Jednotlivé prvky školních zahrad

Stavebně – technické prvky:

- Kompost
- Venkovní učebna
- Zahradní domek (skladování, údržba, ale i zahradnické práce)
- Chaloupka pro děti
- Herní prvky – průlezky, houpačky, skluzavky apod
- Kopec, vrch, sáňkování
- Altán, posezení
- Ohniště, pícka
- kneipův chodník
- vodní prvek
- Umývání rukou, pítko,
- pískoviště

- Pískoviště
- Zpevněná plocha pro hru
- Dřevěná plocha – podium
- Závlaha (studna)
- Hospodaření s dešťovou vodou
- Skleník, fóliovník, pařeniště

Stavebně-technické prvky - kompost

Stavebně-technické prvky

Jednotlivé prvky školních zahrad

Drobné prvky, výukové prvky:

- Domečky pro hmyz – hmyzí hotel
- Meteorologické budky, meteokoutek
- Sluneční hodiny
- Sbírký místních hornin
- Lavičky, mobiliář, koše
- venkovní hudební prvky
- Ptačí budky
- Člověče nezlob se, šachy apod.
- Prvky pro výuku zahradnických (pěstitelských) prací

Drobné a výukové prvky – hmyzí hotel

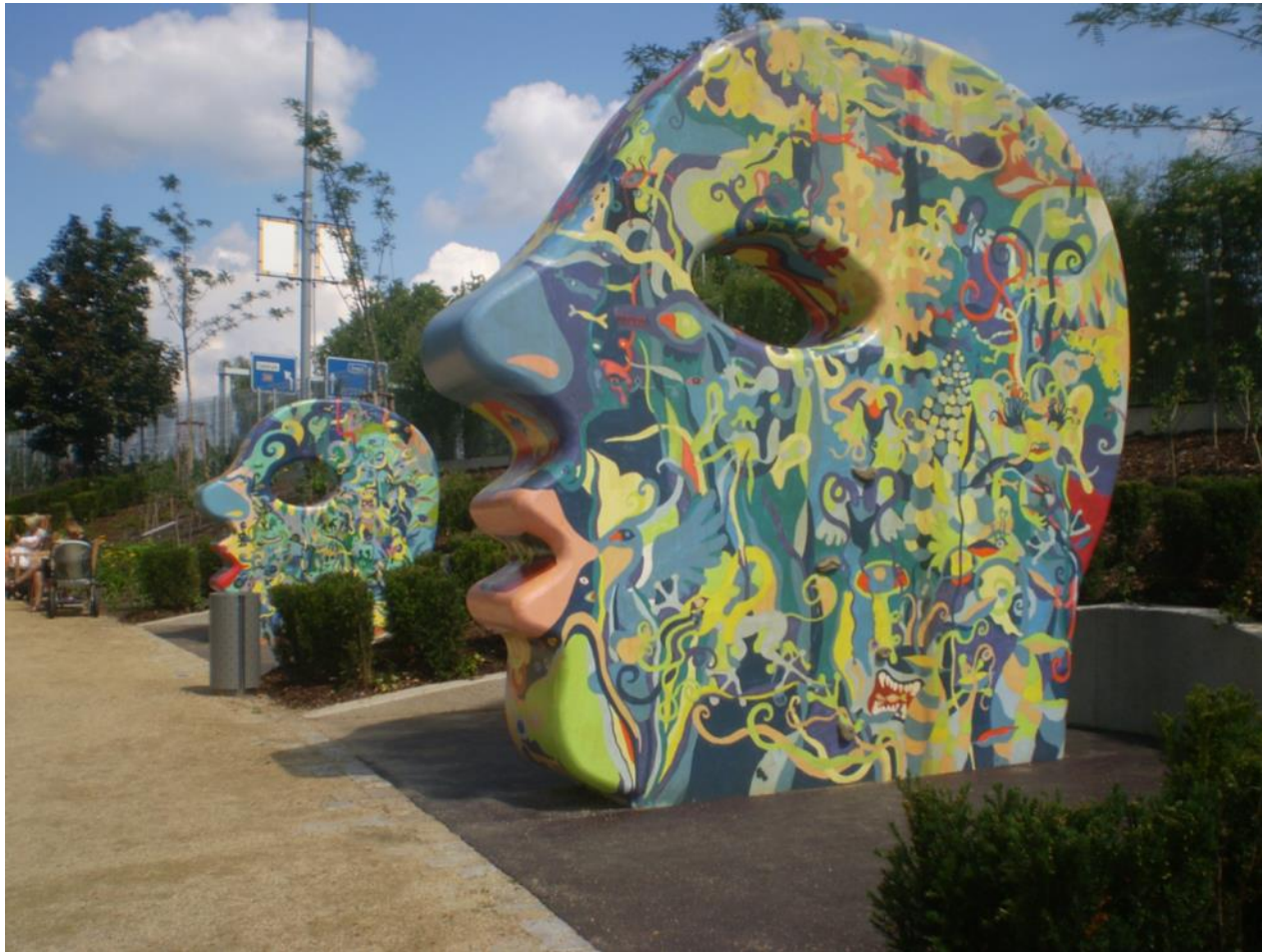

Drobné a výukové prvky – hmyzí hotel

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

Drobné a výukové prvky – umělecké prvky

D) Údržba

- Již při navrhování zahrady je nutné vědět, kdo bude zahradu udržovat a jaké jsou dostupné finance na její údržbu
  - Místní firma
  - Zaměstnanci školy
  - Místní dobrovolníci
- Rozsah údržby:
- Zahradnické práce:
  - Pravidelné kosení trávníku
  - Péče o záhony – bylinkové květinové apod.
  - Odplevelování záhonů
  - Přehazování a rozvoz kompostu
  - Péče o dřeviny
  - péče o zeleninové a ovocné záhony a výsadby

- Kontrolní práce:
  - Kontrola bezpečnosti prvků
- Stavební práce :
  - Drobné údržbové stavební práce
- Možnost vytvoření tradice pravidelných akcí, při nichž se na zahradě sejde celá místní komunita.

E) Užívání – výuka, edukativní funkce zahrady

- Rozsah prováděné výuky
- Vazba na školní vzdělávací program – začlenění zahrady do vzdělávacího programu
- Výuka přírodovědných oborů – přímá demonstrace
- Ekologická výuka
- Výuka ostatních předmětů ve venkovním prostředí
- Volnočasové aktivity, kroužky
- Potřeba pedagogů, kteří budou umět zahrady využívat, nároky na vzdělávání pedagogů
- Doprovodné pomůcky, pracovní sešity, publikace, hry...
- Edukativní role – samostatný seminář. (Lipka, Ekoškola, Sluňákov, MRKEV, vazba na IROP)

- Po určité době revidovat co funguje a co ne
- Navrhnout případné další úpravy, rozvoj zahrady
- Vytvořit provozní a návštěvní řád
- Za provoz herních prvků je zodpovědný provozovatel
- Vhodné vytvořit plán údržby a péče
- Systém kontroly v zahradě – zejména herních prvků (3-stupňová)

Konec prezentace 2